

ПОНЯТТЯ АГРЕСІЇ В ПЛОЩИНІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Тріщина С.О.

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Досліджено питання наявності декларативного визнання поняття «акт агресії» крізь історичну призму. Розглянуто приклади актів агресії у сучасному світі, а саме питання щодо агресії проти України. Подано факти щодо розвитку подій у справі України. Зазначається питання міжнародно-правової відповідальності держав-порушниць за вчинення даного виду міжнародного злочину. Розглядається діяльність Міжнародного кримінального суду у встановленні кримінальної відповідальності за даний конфлікт.

Ключові слова: агресія, відповідальність, Міжнародний кримінальний суд, злочин, принципи, безпека людства.

Постановка проблеми. Питання миру та безпеки у сучасному світі займає велике місце у діяльності всіх міжнародних організацій та установ. Агресія визнається одним з найтяжчих злочинів проти миру та безпеки людства. У сучасному світі все більше ми маємо справу з неправомірними діями однієї держави щодо іншої. І найголовнішим об'єктом посягання залишається територія іншої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане питання розглядалось науковцями ще с давніх часів. Головними публіцистами є М.Т. Цицерон, Ш. Монтеск'є. У сучасному світі дана проблематика розглядалась як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Серед вітчизняних варто згадати М.М. Антонович, К.А. Важна, І.В. Касинюк, І.І. Лукашук та інші. Проте дане питання потребує більш детального дослідження з огляду на сучасні реалії.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Норми, що характеризують поняття агресії та дії, що підпадають під визначення «акт агресії» потребують деталізації з точки зору відповідних міжнародних резолюцій. Також важливим залишається питання саме щодо відповідальності держав, як суб'єктів міжнародного права.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження сутності поняття «агресія в міжнародному праві», головні критерії визначення дій, які підпадають під «акт агресії» та міжнародно-правова відповідальність суб'єктів міжнародного права за даний вид суспільно-небезпечного діяння відповідно до сучасних норм та приклади сучасних актів агресії.

Виклад основного матеріалу. Загальноприйнятою є теза, що питання застосування зброї, ведення військових конфліктів, війн є феноменом, який існував та завжди хвилював міжнародне співтовариство, тому що захист прав та інтересів держави завжди був на першому місці. Тому і зараз привертає велику увагу та створюються відповідні заходи захисту за для попередження даних явищ.

Поняття «агресії» в міжнародному праві знайшло своє декларативне закріплення ще в ХХ столітті. Першим актом, який закріпив дане діяння, як злочин проти миру та безпеки слід вважати Паризький пакт 1928 року. Саме він дав змогу

замінити поняття «право на війну» на принцип «заборони ведення агресивної війни» [1, с. 85-86].

Після закінчення Другої світової війни та створення ООН постало питання закріплення даного поняття саме в Статуті ООН. П. 4 ч. 1 ст. 2 даного Статуту закріпив принцип, в якому говориться що «погрозу силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй» [2, с. 2]. Але існують і винятки з цього правила. Вони закріплені в ст. 51 Статуту ООН, де дозволяється право на самооборону від збройного нападу. А також це військові заходи за санкцією Ради Безпеки у випадках загрози миру, порушення миру та акту агресії, передбачених VII цього ж Статуту [2, с. 8-10].

У грудні 1974 року Генеральна Асамблея ООН у Резолюції № 3314 було закріплено нормативне визначення агресії. То ст. 1 цієї Резолюції розглядає, що «агресія» – застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй [3, с. 1].

Зараз міжнародне закріплення поняття «агресії» знайшло своє відображення і в інших джерелах. До них можна віднести Римський статут Міжнародного кримінального суду, де вказується що до юрисдикції суду входить розгляд справ, пов'язаних з агресією. Найбільш спірним питанням у даному Статуті було діяльність у цьому Раді Безпеки ООН [4, с. 151]. Згідно ст. 24, 39 Статуту ООН, обов'язок цього органу у питання визначення акту агресії полягає в його виключній відповідальності щодо підтримання міжнародного миру та безпеки [2, с. 6-8].

Так, п. 2 ст. 8 bis Римського статуту наводить приклади агресії, до яких можна віднести: вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія території іншої держави або її частини із застосуванням сили; бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави;

блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави; напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські і повітряні флоти іншої держави; застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, в порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди; дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави; застосування збройної сили проти іншої держави, які носять настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим вище актам, або її значну участь у них [5, с. 4].

Прикладом агресії в ХХІ столітті можна розглядати російсько-грузинську війну 2008 року. Хоча вона тривала всього фактично 5 днів, але принесла велику кількість жертв та розхитала політичну ситуацію у Грузії. Ставлення до цього конфлікту у міжнародному співтоваристві було неоднозначне. Більшість держав та міжнародних організацій зійшлися на думці, що Російська Федерація розпочала військові дії на території Грузії, а саме мало місце порушення територіальної цілісності держави, спроба повалення демократично обраної влади. За дане діяння до Російської Федерації не були застосовані жодні з видів санкцій, ніяка міжнародна ізоляція. Тобто, даний факт не був визнаний як агресія з боку держави-порушниця та була відсутня міжнародна відповідальність за даний конфлікт [6, с. 12].

У сучасних реаліях вся світова спільнота знаходить способи боротьби з агресією, яка існує по відношенню до України. Події, які розпочали свій розвиток у лютому 2014 року тривають і досі. Ці дії різко засуджує ООН, Європейський союз, Рада Європи, НАТО. Європейський союз у свою чергу застосує до Російської Федерації, як країни-порушниця велику кількість санкцій, більшість з них – економічних. Вся світова спільнота закликає державу-порушницю до припинення військових дій на сході України, порушення прав людини, а саме національних меншин та повернення Криму.

Для врегулювання даної ситуації було проведено безліч зустрічей, зокрема це Мінські домовленості, які тривають і досі. Більшість сучасних вчених сходяться на думці, що дії Російської

Федерації проти України треба кваліфікувати з точки зору міжнародного права, як акт агресії.

Щодо міжнародно-правового аналізу дій Російської Федерації проти України можна застосувати справу «Нікарагуа проти США» 1986 року. У своєму рішенні суд розтлумачує правові поняття як «акт агресії» та «міжнародний напад». Із цього рішення випливає, що «навчання, озброєння, постачання, фінансування чи надання іншої допомоги іррегулярним антиурядовим формуванням слід розглядати як втручання у внутрішні справи; здійснення польоту у повітряному просторі іноземної держави без відповідного дозволу слід розглядати як порушення державного суверенітету; такі діяння однієї держави щодо іншої є прямим порушенням норм міжнародного права, а, отже, вимагає застосування заходів відповідальності [7, с. 136].

Щодо міжнародно-правової відповідальності держави-порушниця за цей міжнародний злочин, то зараз Україною було подано п'ять позовів проти Російської Федерації до Європейського суду з прав людини, один позов до Міжнародного кримінального суду та відкрито провадження в Міжнародному трибуналі з морського права. У позові Україна вказує на порушення Російською Федерацією Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 року, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1966 року та Конвенції ООН із морського права 1982 року. Всі ці провадження стосуються міжнародної відповідальності за невиконання міжнародних актів. А саме за відповідальність за фактично вчинений акт агресії в рамках міжнародного гуманітарного права не розглядається. У червні 2018 року Україною був завершений процес подання всіх доказів до Міжнародного кримінального суду, а саме направлення Меморандуму з чітко обґрунтованими фактами, на яких і базується позов проти Російської Федерації.

Висновки і пропозиції. Вище викладене дає змогу зробити висновок, що наявне декларативне закріплення поняття «акт агресії», що дає змогу чітко розуміти, які дії підпадають саме під це визначення. На мою думку, міжнародні злочини будуть існувати допоки існує суспільство. За період ХХІ століття світ побачив випадки агресії, але не всі вони набували міжнародного значення. Ці події, які ми зараз спостерігаємо, дають змогу зробити висновок, що міжнародні організації роблять все за для попередження даного явища.

Список літератури:

1. Важна К.А. Визначення агресії у сучасному міжнародному праві : матеріали наук.-практ. конф. [«Україна і світ»], (Київ, 19 квітня 2016 р.) // Україна і світ: Науковий журнал Факультету журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв. – К.: КНУКиМ, 2016. – Вип. 1. – С. 84-92.
2. Устав Организации Объединенных Наций 1945 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
3. Определение агрессии: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН № 3314 (XXIX) от 14 декабря 1974 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74.
4. Касинюк І.В. Сучасні проблеми міжнародно-правового регулювання кримінальної відповідальності за злочин агресії / І.В. Касинюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2016. – Вип. 38, Том 2. – С. 150-153.
5. Римский статут международного уголовного суда 1998 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховной Рады Украины. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

6. Данилюк К. Російсько-грузинська війна 2008 р.: реакція світової спільноти та геополітичні наслідки: Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива : збірник матеріалів Третньої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – 2013. – Вип. 3. – С. 11-14.
7. Волощук О.Т. Агресія проти України: міжнародно-правові наслідки: Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. – № 3(15). – 2017. – С. 129-137.

Тришина С.О.

Институт прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПОНЯТИЕ АГРЕССИИ В ПЛОСКОСТИ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация

Исследован вопрос наличия декларативного признания понятия «акт агрессии» через историческую призму. Рассмотрены примеры актов агрессии в современном мире, а именно вопрос об агрессии против Украины. Подано факты относительно развития событий в деле Украины. Отмечается вопрос международно-правовой ответственности государств-нарушителей за совершение данного вида международного преступления. Рассматривается деятельность Международного уголовного суда в установлении уголовной ответственности за данный конфликт.

Ключевые слова: агрессия, ответственность, Международный уголовный суд, преступление, принципы, безопасность человечества.

Trishina S.O.

Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice

Yaroslav Mudryi National Law University

THE CONCEPT OF AGGRESSION IN THE PLANE OF MODERN INTERNATIONAL LEGAL RELATIONS

Summary

The question of the declarative recognition of the concept of “an act of aggression” through the historical lens is investigated. Examples of acts of aggression in the modern world, namely the question of aggression against Ukraine, are considered. Filed facts regarding developments in the case of Ukraine. The question of the international legal responsibility of violating states for the commission of this type of international crime is noted. The activities of the International Criminal Court in establishing criminal liability for this conflict are considered.

Keywords: aggression, responsibility, International Criminal Court, crime, principles, security of mankind.